

ATT ACCEPTERA ELLER INTE ACCEPTERA DISKRIMINERING

Per Strömblad, Institution för statsvetenskap, Linnéuniversitet

E-post | per.stromblad@lnu.se

Få av oss lyckas med konststycket att behandla våra medmänniskor fördomsfritt och respektfullt i alla privata och professionella sammanhang. Samtidigt är de flesta nog överens om att diskriminering är av ondo och ska motverkas. Både av hänsyn till personer som drabbas av orättvisor av olika slag endast på grund av att de tillhör en viss befolkningskategori, och för att samhällsekonomin som helhet förlorar på att irrelevanta egenskaper såsom hudfärg eller sexuell läggning värdesätts framför kompetens för ett visst arbete (jfr Arrow 1998). En motsvarande värdering manifesteras också av den svenska staten via lagstiftning (SFS 2008:67) och myndigheter som Diskrimineringsombudsmannen.

Likväl råder det knappast någon tvekan om att diskriminering, inte minst på basis av ursprung och etnicitet, förekommer även i förhållandevis jämlika samhällen som det svenska. Ekonomisk forskning tyder exempelvis på att arbetsgivare delvis väljer bland dem som söker jobb på basis av etniskt ursprung (Carlsson och Rooth 2007). Den studie jag presenterar här grundar sig i tanken att även statsvetare har goda skäl att intressera sig för diskriminering. I synnerhet, vill jag hävda, utifrån statsvetarens intresse för att studera hur förutsättningar för demokratisk delaktighet kan bli mer jämlika (jfr Nagel 1987: kap.5). Ett grundläggande kriterium för demokrati är politisk jämlikhet – att alla medlemmar i den demokratiska gemenskapen har lika rättigheter att påverka samhällsutformningen genom att delta i det politiska livet. Formellt är detta krav uppfyllt i etablerade demokratiska länder som Sverige. Men det är inte en särskilt långsökt tanke att utbredd diskriminering i ett samhälle kan leda till att förutsättningarna för reell politisk jämlikhet försämras. Människor som ofta upplever sig sämre behandlade till följd av sitt ursprung, och som därmed hamnar i underläge, kan mycket väl också tänkas bli mindre benägna

att dra nytta av sina rättigheter som samhällsmedborgare. En känsla av att vara negativt särbehandlad – på arbetsmarknaden, bostadsmarknaden eller i andra delar av samhället – motverkar sannolikt motivationen att sträva efter att vara delaktig i demokratin (jfr Schildkraut 2005; Verba, Schlozman och Brady 1995: kap. 8).

Det finns alltså goda skäl att studera diskrimineringens utbredning i samhället, och likaså bör vi därmed förstås också intressera oss för faktorer som kan främja respektive motverka diskriminerande attityder. I denna studie försöker jag ge ett bidrag i det sistnämnda avseendet. Med utgångspunkt i attitydskillnader i vad jag här kallar acceptans för diskriminering undersöker jag skillnader mellan befolkningskategorier, och därtill hur politisk-geografiska skillnader skulle kunna ha betydelse i detta avseende. Som vi kommer att se ger studiens resultat härvidlag vid handen att diskriminering lättare accepteras i kommuner där Sverigedemokraterna åtnjuter ett starkare stöd – och detta även bland kommuninvånare som själva inte sympatiserar med Sverigedemokraterna.

Härnäst beskriver jag först konstruktionen av det utfallsmått som genomgående utnyttjas i analyserna. Därefter fortsätter artikeln med en kartläggning av gruppskillnader i acceptans för diskriminering; först i demografiskt och socioekonomiskt hänseende, och därefter utifrån partisympati. I den avslutande delen undersöker jag sedan sambandet mellan Sverigedemokratiska sympatier på kommunnivå och acceptans för diskriminering, samtidigt som hänsyn tas till tidigare observerade variationer mellan befolkningsgrupper.

Att mäta acceptans för diskriminering, i stället för förekomst

Att studera förekomsten av diskriminering innebär metodologiska utmaningar (jfr Carlsson och Rooth 2007; Esaiasson och Ribbhagen 2006). Personer som själva diskriminerar kan knappast förväntas förmedla objektiv information om detta. Kanske inte ens inom ramen för anonyma enkäter, om man tar hänsyn till att många diskriminerande handlingar sannolikt är omedvetna. Med motsvarande logik är det inte heller självklart att en objektiv bild av diskriminering framkommer om människor tillfrågas om de själva blivit negativt särbehandlade. Vid sidan om att gränslinjer för negativt bemötande upplevs subjektivt, kan ju också människor bli diskriminerade utan de själva är medvetna om det (exempelvis genom att utan vetskap blir bortsorterad när man söker arbete).¹

Genom ett slags indirekt frågeteknik gjordes i Survey 2012 ett försök att mäta ”acceptans för diskriminering”. Istället för att avkräva respondenten svar på frågor om hur hon eller han själv behandlar representanter för olika befolkningsgrupper, så tecknades några hypotetiska scenarion. Dessa antog formen av påhittade, men inte orealistiska situationer, i vilka ”huvudpersonen” tydligt ägnar sig åt diskriminerande beteenden.² Tanken var att försöka fånga in åtminstone några övergripande sammanhang där diskriminering skulle kunna äga rum, samtidigt som de situationer som beskrivs i enkätfrågorna skulle kunna uppfattas som rimligt detaljerade och konkreta.

De hypotetiska situationerna anspelar alla på negativa stereotyper om – den i praktiken mycket heterogena – befolkningskategorin ”invandrare” (Borevi och Strömblad 2004; Myrberg 2007: kap. 2). För vart och ett av fallen ombeds respondenten att värdera den diskriminerande aktörens handlande via en svarsskala 0–10 med ändpunkterna ”helt felaktigt handlande” respektive ”helt riktigt handlande”.³ Följande situationer, baserade på i tur och ordning tänkbara diskriminerande handlingar inom fritids/nöjessektorn, bostadsmarknaden och arbetsmarknaden, beskrevs i enkäten:

- 1) En krogägare vägrar släppa in invandrare eftersom han tror att han skulle förlora gäster om krogen fick rykte om sig att vara ett "invandrarställe".
- 2) En hyresvärd hyr inte ut till invandrare eftersom de boende i området inte vill ha invandrare som grannar.
- 3) En arbetsgivare anställer inte invandrare då personalen inte vill ha invandrare som arbetskamrater.

I enlighet med intuitivt rimliga förväntningar framträder ett likartat svarsmönster för de tre frågorna (och som jag strax återkommer visar sig måtten också ha starka ömsesidiga statistiska samband). För samtliga tre fiktiva scenarion tycks åtminstone en majoritet i befolkningen uttrycka uppfattningar som ligger helt i linje med rådande diskrimineringslagstiftning. Andelen respondenter som anger det mest fördömande svarsalternativet, och som därigenom alltså värderar handlandet som helt felaktigt, uppgår både i fallet med krogägaren och i fallet med arbetsgivaren till cirka 58 procent. Visserligen tycks den grupp som inte till någon grad är beredd att acceptera diskriminering vara något mindre i fallet med hyresvärderna; motsvarande andel som bedömer handlandet som helt felaktigt uppgår här till 52 procent. Men likafullt kan man alltså notera att mer än hälften av de svarande i samtliga fall helt tar avstånd från den diskriminerande aktörens handlande.

Utifrån ett alternativt, och om man så vill mer pessimistiskt, sätt att sammanfatta samma information, innebär resultatet samtidigt att en betydande andel i befolkningen bedömer att de diskriminerande handlingarna åtminstone i någon mån kan vara befogade. Intressant nog finns det i samtliga fall en stor spridning mellan de svar som positionerar sig någonstans mellan ytterpunktsalternativen. Den mest accepterande bedömningen – att det diskriminerande handlandet är "helt riktigt" – försvaras endast av liten minoritet. Ungefär 3 procent av de svarande uttrycker maximal acceptans (eller om man så vill, "full sympati") för diskriminering i respektive situation. Uppenbarligen kommer således en nyanserad svarsskala till sin rätt när det gäller att fånga in uppfattningar om diskriminering som befinner sig mer eller mindre långt från lagens intention och innebörd.⁴

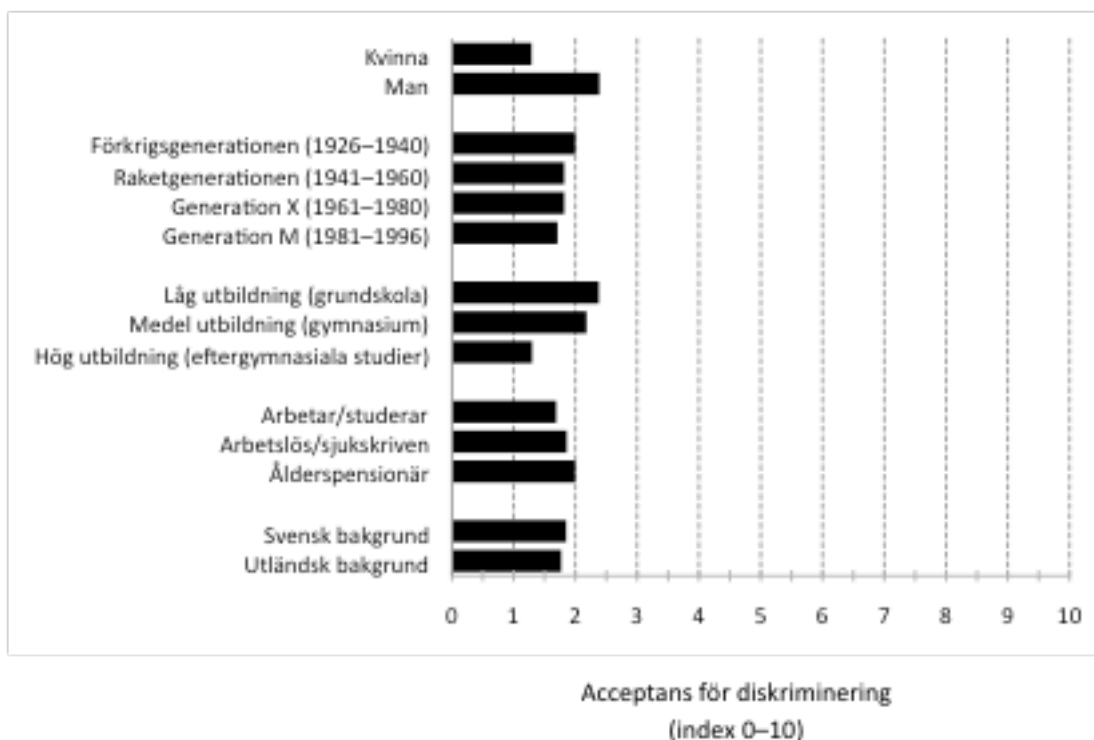
Vem accepterar diskriminering?

I ljuset av denna översiktliga karaktärisering ska vi härnäst titta närmare på hur uppfattningarna varierar mellan olika befolkningskategorier. För att förenkla analysen i det följande har jag kombinerat utfallet på frågorna om krogägaren, hyresvärderna och arbetsgivaren till ett sammanfattande index över acceptans för diskriminering. Teoretiskt ter sig detta rimligt, och det visar sig också vara försvarligt på rent statistiska grunder. De tre måtten samvarierar starkt positivt.⁵ Med andra ord tenderar alltså personer som uttrycker större förståelse för krogägarens agerande också vara mer sympatiskt inställda när det gäller att värdera hyresvärdens respektive arbetsgivarens beteende, och vice versa. Den enkla tanken var att med hjälp av ett begränsat antal frågor försöka fånga in åsikter om diskriminering inom några olika samhällssektorer. Givet detta antyder resultatet så här långt att en acceptans för diskriminering av människor med utländsk bakgrund vanligtvis inte begränsas till någon specifik samhällssfär. Den som anser att ett ofördelaktigt bemötande av "invandrare" kan vara försvarligt grundar sannolikt (om än kanske omedvetet) sitt ställningstagande i en tämligen generell antipati för människor vars bakgrund skiljer sig från majoritetsbefolkningen (jfr Myrberg 1997: kap. 2).⁶

Det sammanfattande indexet är konstruerat så att det alltså varierar mellan ändpunkterna 0 (respondenten bedömer samtliga diskriminerande handlingar som helt felaktiga) och 10 (re-

spondenten bedömer samtliga diskriminerande handlingar som helt riktiga). Givet denna indexkonstruktion uppgår medelvärdet till cirka 1,8 i hela gruppen svarande.⁷ Som framgår av figur 1 så varierar emellertid acceptansen för diskriminering märkbart mellan olika befolkningskategorier.

Figur 1. Acceptans för diskriminering utifrån befolkningskategori (medelvärden).

Figur 1 illustrerar gruppskillnader utifrån kön, ålder, utbildningsnivå, position på arbetsmarknaden och nationell bakgrund (svensk eller utländsk). I tidigare forskning har man funnit att åsikter om flyktingmottagande, liksom när människor ombeds ta ställning i frågor om integration och mångkulturalism, samvarierar med sådana demografiska och socioekonomiska egenskaper (Sannerstedt 2013a; Demker 2012). Man har exempelvis kunnat konstatera att kvinnor, högt utbildade och människor med bättre förankring på arbetsmarknaden tenderar att ge uttryck för en mer generös (eller mindre restriktiv) inställning i invandringsrelaterade frågor.

I hög grad upprepas dessa mönster även när sökarljuset riktas mot mitt mått på acceptans för diskriminering. Vi noterar i figur 1 att kvinnor som grupp fördömer de diskriminerande handlingarna i högre utsträckning än vad män gör. Indexmedelvärdet för kvinnor är knappt hälften så högt; även om också män som grupp i genomsnitt befinner sig betydligt närmare den fördömande än den accepterande ytterpunkten på svarsskalan tycks de alltså hysa lite större förståelse för den fiktive krogägaren, hyresvärderna och arbetsgivaren.

Skillnaderna i detta avseende är som synes mindre om man jämför olika åldersgrupper, som jag i detta fall har baserat på indelningen i fyra generationer. En viss ålderseffekt kan skönjas i diagrammet, i så måtto att de som representerar den äldsta generationen tenderar att ge uttryck för något högre acceptans för diskriminering. I det stora hela är dock skillnaderna tämligen marginella.⁸

Mer påtagliga variationer framträder istället om de svarande kategoriseras efter den utbildningsnivå som de själva har uppgett i undersökningen. En enkel indelning utifrån om en respondent kan sägas ha låg utbildning (grundskolenivå), medelhög utbildning (gymnasienivå) eller hög utbildning (någon form av eftergymnasiala studier) ger vid handen att utbildning i allmänhet motverkar acceptans för diskriminering. De som tillbringat färre år i skolan tenderar att visa större förståelse för de diskriminerande handlingarna. Helt i linje även med internationella forskningsresultat om samband mellan utbildning och åsikter om invandring (jfr Sides och Citrin 2007) tycks således högre utbildning också kunna förmedla en strängare inställning till orättvisor som grundar på ursprung.

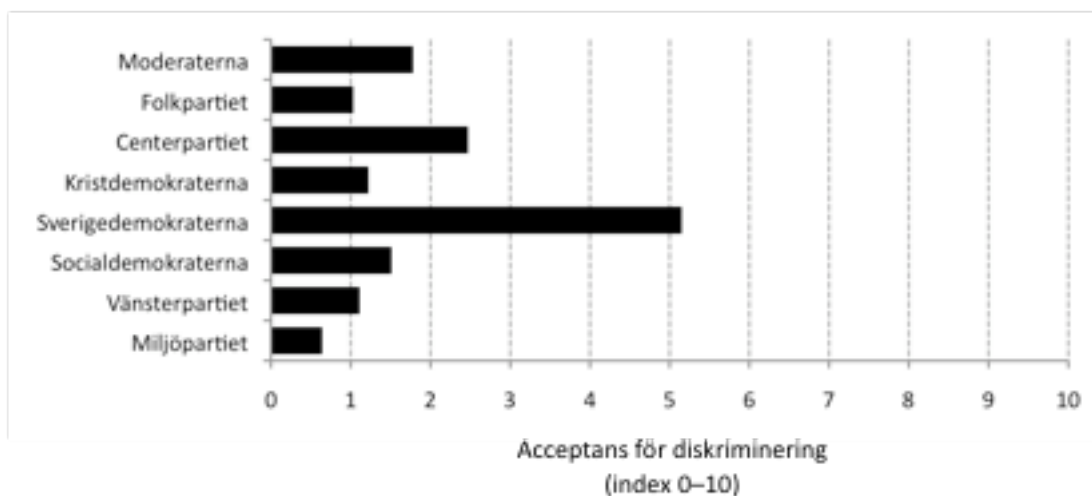
Nästföljande gruppindelning baserar sig på uppgifter om position på arbetsmarknaden, inklusive om man som pensionär har lämnat arbetslivet. I likhet med resultatet avseende olika ålderskategorier framträder som synes här inte heller några markanta åsiktsskillnader. De som har ett arbete (eller studerar) tycks uttrycka en något större motvilja mot diskriminering i jämförelse med de som till följd av arbetslöshet eller sjukdom befinner sig i en sämre arbetsmarknadsposition. Skillnaden i detta avseende ökar något om förvärvsarbete istället jämförs med ålderspensionärer; med denna indelning har representanter för den sistnämnda gruppen den mest toleranta inställningen till krogägaren, hyresvärden och arbetsgivaren.⁹

Figur 1 visar avslutningsvis att det intressant nog inte tycks finnas några nämnvärda skillnader mellan personer med utländsk respektive svensk bakgrund, när det gäller acceptans för diskriminering av invandrade i det svenska samhället. De respondenter som här har klassificerats i gruppen ”utländsk bakgrund” har uppgivit antingen att de själva huvudsakligen vuxit upp i något annat land än Sverige, eller att motsvarande gäller för *båda* deras föräldrar (jfr SCB 2002). Om en respondent själv är uppväxt i Sverige, och detsamma gäller för *någon* av föräldrarna ingår hon eller han här således i den grupp som har ”svensk bakgrund”.¹⁰ Givet denna, låt vara mycket grovkorniga, kategorisering av befolkningen tycks alltså eventuella egna erfarenheter av att ha utländsk bakgrund i Sverige inte påverka hur man utvärderar diskriminering av invandrade.

Politiska preferenser och acceptans för diskriminering

Efter denna översiktliga analys av demografiska och socioekonomiska skiljelinjers betydelse ska vi nu istället studera vilken betydelse politisk grupptillhörighet kan ha när det gäller graden av acceptans för diskriminering. Eventuella skillnader i detta avseende skulle naturligtvis exempelvis kunna bero på att människor med högre utbildning och bättre förankring på arbetsmarknaden tenderar att sympatisera med vissa politiska partier snarare än andra. Ett samband mellan partipolitisk preferens och syn på diskriminering skulle i så fall grundas i bakomliggande egenskaper. Men i ljuset av Sverigedemokraternas framgångsrika expansion i svensk politik – som också avspeglas i riksdagsrepresentation efter 2010 års val – kan en separat granskning av parti-relaterade skiljelinjer te sig befogad. Som politisk rörelse har Sverigedemokraterna framförallt profilerat sig genom en stark kritik mot den svenska invandrings- och integrationspolitiken. I tidigare studier har också just sympatisörer till Sverigedemokraterna utmärkt sig genom att hysa markant mer restriktiva åsikter i frågor rörande invandring, integration och det mångkulturella samhället (Sannerstedt 2013b; Demker 2011; Holmberg 2007). Frågan är då om ett liknande mönster kan skönjas när det gäller acceptans för diskriminering grundad på utländsk bakgrund.

Figur 2. Acceptans för diskriminering utifrån partisympati (medelvärden).

För att undersöka detta utnyttjar jag helt enkelt den koncisa fråga om partisympatier som ställdes i Survey 2012: ”Vilket parti tycker du bäst om idag?”. Svartalternativen utgjordes här av samtliga partier som för närvarande är representerade i riksdagen (samt av alternativet ”annat parti”, som jag bortser ifrån i denna jämförelse).¹¹

I likhet med tidigare baseras Figur 2 på medelvärdesskillnader i måttet på acceptans för diskriminerande handlingar. Som framgår av denna graf råder det knappast någon tvekan om att partipolitiska preferenser spelar roll för hur de fiktiva diskrimineringssituationerna bedöms. När det gäller åsiktsskillnader i detta avseende tycks således partisympati kunna ge en del ledtrådar. Frågan om huruvida Sverigedemokraternas sympatisörer utmärker sig också i detta avseende måste tveklöst besvaras jakande. Även om diskriminering av det slag som beskrivs här skulle innebära ett lagbrott tycks en avsevärt lägre andel Sverigedemokrater vara beredda att kritisera handlingarna, i jämförelse med övriga partiets sympatisörer.¹²

Skillnaderna i acceptans för diskriminering mellan Sverigedemokraternas och de andra partiernas sympatisörer är som synes avsevärt större än de partirelaterade skillnaderna i övrigt. Den tydligaste motpolen utgörs dock av Miljöpartiets sympatisörer. I denna grupp är medelvärdet endast ungefär en åttondel av medelvärdet bland de som föredrar Sverigedemokraternas politik. En något mindre fördömande inställning till diskriminering tycks finnas bland supportrar till Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. De inbördes skillnaderna här är dock tämligen små, varvid positioneringen enligt den traditionella vänster-högerskalan i svensk politik inte verkar ha någon betydelse för åsikter om diskriminering. Mer slående är däremot det förhållandevis höga medelvärdet bland Centerpartiets sympatisörer. De som skattar detta parti högst har enligt denna undersöknings resultat i genomsnitt märkbart större förståelse för de diskriminerande aktörerna, i jämförelse med samtliga andra partier sympatisörer, vid sidan om Sverigedemokraternas.

Skillnader mellan individer och kontexter i acceptans för diskriminering

Avslutningsvis i denna artikel genomför jag en samlad analys, som då omfattar samtliga hittills berörda gruppskillnader. Därigenom kan vi få en bild över vilka "nettoskillnader" i acceptans för diskriminering som kvarstår när en ömsesidig kontroll görs för variationer i bakgrundsegenskaper och partipolitiska preferenser. Till exempel kan vi då undersöka om tidigare nämnda könsskillnader i synen på diskriminering kanaliseras genom att män i högre grad än kvinnor sympatiserar med Sverigedemokraterna (jfr Sannerstedt 2013b; Holmberg 2007).

Samtidigt ska jag emellertid också beakta den potentiella betydelsen av rumsliga variationer. Vi har sett i tidigare jämförelser hur Sverigedemokraternas sympatisörer tenderar att uttrycka en avsevärt mer tolerant inställning till diskriminering av människor med invandrarbakgrund. Men skulle ett liknande mönster också kunna avspegla sig om man riktar sökarmotivet mot skillnader mellan svenska kommuner? Den markanta variationen på kommunnivå när det gäller Sverigedemokraternas popularitet har på olika sätt uppmärksamats och analyserats i tidigare forskning (jfr Dahlström och Sundell 2012; Rydgren och Ruth 2011; Loxbo 2010). I ljuset av detta skulle man dock kunna formulera ett antagande om så kallade kontextuella effekter (jfr Strömblad 2008). Enkelt uttryckt handlar sådana effekter om att individer på olika sätt kan påverkas av de sociala miljöer (eller "kontexter") i vilka man vistas. Man tänker sig att omgivningens egenskaper, som till exempel kan färgas av hur sociala nätverk och lokala normer gestaltar sig, kan influera individers attityder och handlingsmönster. En individ med vissa egenskaper skulle alltså i någon mån kunna komma att hysa andra åsikter om hon eller han på vardaglig basis vistades i en annan typ av omgivning (jfr Fritzell och Strömblad 2011).

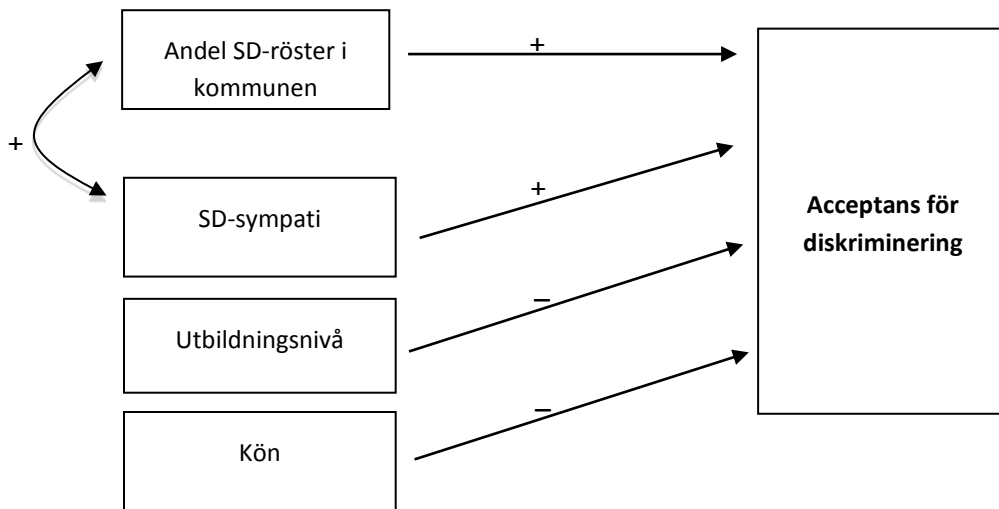
I detta specifika fall skulle en tänkbar kontextuell effekt kunna gestalta sig så att människor i högre grad tenderar att acceptera diskriminering i kommuner där Sverigedemokraterna åtnjuter starkare stöd. En sådan hypotes kan vid första anblicken te sig närmast tautologisk. Om anhängare till Sverigedemokraterna som grupp har visat sig vara mer benägna att acceptera diskriminering är det ju knappast märkligt om acceptansgraden skulle vara högre där det finns förhållandevis många Sverigedemokrater. Detta stämmer förvisso, men vad som likafullt låter sig undersökas är om också individer i allmänhet – oberoende av partisympatier och bakgrundsegenskaper – kan tänkas utveckla en mer tillåtande syn på diskriminering där Sverigedemokraterna är en starkare politisk kraft. Ett sådant utfall skulle kunna vara tänkbart om kommuner där Sverigedemokraterna tycks ha en gynnsam grogrund också utmärks av en generellt sett större pessimism gentemot det mångkulturella samhället. I en omgivning av detta slag kan det alstras en större tolerans för diskriminering av människor med utländsk bakgrund. Och på ett mer eller mindre medvetet plan skulle detta också kunna göra sig gällande bland individer som själva inte ser sig som anhängare till Sverigedemokraterna.

För att med hjälp av en statistisk sambandsanalys kunna pröva denna hypotes, samtidigt som tidigare nämnda gruppskillnader beaktas, utnyttjar jag här uppgifter om i vilken kommun respondenterna i Survey 2012 är bosatta. Denna information matchar jag sedan med officiell statistik från Valmyndigheten (<http://www.val.se>) över Sverigedemokraternas röstandel i respektive kommun i 2010 års riksdagsval.¹³ En ny kontextuell egenskap får därigenom komplettera datamängden, och den motsvarar alltså andelen som vid det senaste riksdagsvalet valt att lägga sin röst på Sverigedemokraterna i respondenternas respektive hemkommun.

Analysresultatet sammanfattas grafiskt i figur 3. I denna figur anger pilar mellan boxarna statistiskt säkerställda samband mellan respektive egenskap (på individnivå och kontextuell

nivå) och utfallsmåttet, vilket även här utgörs av det sammanfattande indexet på acceptans för diskriminering.¹⁴

Figur 3. Samband mellan olika egenskaper och acceptans för diskriminering.

För de egenskaper som, jämfört med tidigare, saknas i grafen kunde inga samband beläggas statistiskt. Med samtliga övriga faktorer inkluderade i analysen finner jag alltså inga nämnvärda skillnader i synen på diskriminering utifrån ålder, arbetsmarknadsposition, eller nationell bakgrund. Men som figuren försöker visa kvarstår däremot de samband som vi tidigare har observerat för partisympati såväl som när det gäller kön och utbildningsnivå.¹⁵ Oberoende av huruvida man själv stöder Sverigedemokraterna har alltså kvinnor som grupp en mindre tolerant inställning till diskriminering. Samma förhållande råder också bland de utbildningsmässigt mer privilegierade; allt annat lika tycks fler skolår gå hand i hand med en minskad acceptans för diskriminering. Helt i enlighet med rimliga förväntningar kvarstår också det positiva sambandet mellan sympatier för Sverigedemokraterna och acceptans för diskriminering. Detta samband tycks således inte ha sin grund i att bakomliggande demografiska eller socioekonomiska faktorer systematiskt särskiljer Sverigedemokrater från andra riksdagspartiers sympatisörer.

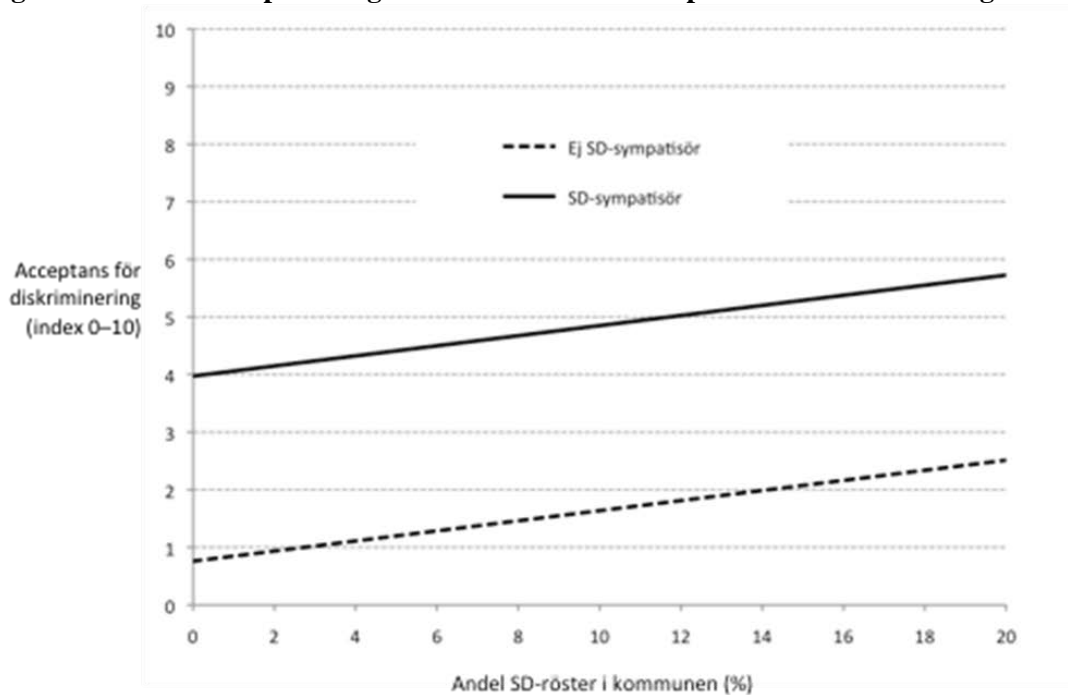
Ett mer uppseendeväckande resultat är emellertid att även preferenser för Sverigedemokraterna på kontextuell nivå tycks spela roll för hur diskriminering uppfattas. Som figur 3 illustrerar kan ett statistiskt säkerställt positivt samband också beläggas för andelen Sverigedemokrat-röster på kommunnivå. I linje med den hypotes jag formulerade tenderar alltså acceptansen för diskriminering av människor med utländsk bakgrund vara större bland invånare i kommuner där Sverigedemokraterna åtnjuter ett starkare stöd. Och detta gäller alltså oberoende av vilken politisk hemvist de själva har (och därtill oavsett kön, utbildning, ålder, arbetsmarknadsposition och huruvida man själv har utländsk eller svensk bakgrund).¹⁶ Den kontextuella effekt som framträder i analysen kan alltså tolkas som att människor generellt sett utvecklar en större tolerans mot diskriminering där det råder en mer gynnsam grogrund för Sverigedemokratiska sympatier.

Figur 4 ger en bild av det kontextuella sambandets styrka. Grafen här är konstruerad så att den skattade graden av acceptans för diskriminering (enligt den statistiska sambandsanalysen) har beräknats separat för anhängare till Sverigedemokraterna ("SD-sympatisör") respektive för sympatisörer till andra partier ("Ej SD-sympatisör") medan övriga tidigare beaktade egenskaper på individnivå hålls konstanta. Däremot låter jag som synes den kontextuella egenskapen, an-

delen röstande på Sverigedemokraterna i kommunen, variera. De lutande linjerna illustrerar därigenom den kontextuella effekten, och vi noterar att den också substantiellt sett ingalunda är försumbar. Tolkningen som låter sig göras är att acceptansgraden för diskriminering kan förväntas öka med nära 0,1 skalsteg, eller med 1 procent (givet utfallsmåttets 0–10-skala) för varje procentandel ytterligare röster på Sverigedemokraterna.¹⁷ I kommuner där Sverigedemokraterna går starkt framåt skulle man allt annat lika alltså förvänta sig att detta ackompanjeras av en påtagligt ökad acceptans för diskriminering av människor som invandrat till Sverige.

Figur 4. Andel röster på Sverigedemokraterna och acceptans för diskriminering.

En berättigad fråga för framtida forskning är förstås om en mer tillåtande syn på diskriminering i den lokala miljön också ger avtryck i praktiken. Om detta skulle vara fallet gör människor som invandrat till Sverige – och som vill minimera risken för att utsättas för negativ särbehandling – sannolikt klokt i att försöka undvika de mest Sverigedemokratiska kommunerna.

Noter

¹ Med en metodik som kallas praktikprovning (eller "situation testing") kan de nämnda svårigheterna undvikas (jfr Carlsson och Rooth 2007). Exempelvis skickar forskare då ett större antal ansökningar till arbetsgivare eller hyresvärdar, varvid man experimentellt varierar information om de fiktiva jobb- eller bostadssökandes ursprung och gruppstillhörighet. En nackdel med detta tillvägagångssätt är dock att det, i jämförelse med representativa enkätundersökningar, är svårt att genomföra i större skala.

² Frågetekniken utvecklades ursprungligen i samarbete med Karin Borevi och Anders Westholm, inom ramen för den av *Integrationspolitiska maktutredningen* initierade *Medborgarundersökningen 2003* (för en beskrivning, se Esaiasson och Westholm 2006). Såvitt bekant finns emellertid inga tidigare resultat publicerade som baserar sig på de aktuella enkätfrågorna.

³ Frågeserien inleddes mer precist med formuleringen: "Vad anser du själv om var och en av följande personers handlande? För dessa tre exempel: kryssa i den ruta som ligger närmast din uppfattning."

⁴ Det bör därtill nämnas att endast en blygsam andel respondenter, cirka 2 procent, valde att avstå från att svara på frågorna om diskriminerande handlingar. Att döma av detta resultat har alltså frågekonstruktionen som sådan knappast hämmat förutsättningarna att uttrycka en uppfattning.

⁵ De parvisa korrelationerna (Pearsons r) mellan respektive mått på acceptans för diskriminering uppgår till mellan $r = 0,76$ och $r = 0,84$. En principalkomponentanalys ger också vid handen att variationer i svaren i mycket hög grad fångas av en enda underliggande attityddimension.

⁶ I detta sammanhang är det värt att nämna att statsvetaren Gunnar Myrberg (2007:34–35) har visat att termen ”invandrare” i synnerhet framkallar associationer till invånare i Sverige med ursprung i fattigare och mer avlägsna länder (snarare än till invandrade från andra länder i västvärlden) – och att detta gäller såväl bland infödda svenskar som bland dem som själva har invandrat. Att vara ”invandrare” i Sverige handlar i människors allmänna föreställningsvärldar, av allt att döma, mer om etnicitet och utseende än om faktisk immigration (jfr Boréus 2005: kap.4; Borevi och Strömblad 2004).

⁷ Som redan nämnts är svarsfördelningen påtagligt skev; den betydande variationen syns också standardavvikelsen för indexet som uppgår till cirka 2,6.

⁸ Generationsskillnaderna i acceptans för diskriminering är inte heller statistiskt säkerställda. I linje med detta resultat noterar också statsvetaren Marie Demker att skillnader mellan åldersgrupper vad gäller åsikter om flyktningmottagning har minskat över tid; och på basis av 2011 års SOM-undersökning är ålderskillnaderna försumbara (Demker 2012:96–97).

⁹ Skillnaden i acceptans för diskriminering mellan förvärvsarbetande/studerande och ålderspensionärer är statistiskt säkerställd (men detsamma gäller inte för skillnaden mellan förvärvsarbetande/studerande och arbetslösa/sjukskrivna/förtidspensionärer).

¹¹ Av såväl utrymmesskäl som på grund av datamaterialets begränsningar har jag i denna studie inte möjlighet att göra en detaljerad analys av åsiktsskillnader mellan grupper med *olika* slag av utländsk bakgrund. I Survey 2012 ställdes förvisso också frågor om i vilken region i världen som man själv respektive ens föräldrar har sitt ursprung. En mer finfördelad indelning på basis av denna information försvåras dock avsevärt av att antalet respondenter i varje kategori (vid sidan om kategorin ”svensk bakgrund”) är få; detaljerade gruppvisa analyser blir därför praktiskt oanvändbara här (jfr i anslutning till detta även not 6 ovan).

¹² Något mer än 2 procent av de svarande uppger att de sympatiserar med ett ”annat parti” snarare än något av riksdagspartierna; samtidigt kan nämnas att cirka 5,5 procent avstår från att besvara frågan om partisympatier.

¹³ En närmare granskning av detaljerna i datamaterialet ger också vid handen att knappt 14 procent av Sverigedemokraternas sympatisörer har värdet 0 på indexmättet – vilket alltså innebär att samtliga diskriminerande handlingar har värderats som helt felaktiga. Det finns förvisso en påtaglig variation när det gäller denna positionering bland de övriga partiernas anhängare, men likafullt pendlar motsvarande andelar här mellan ungefär 40 och 75 procent.

¹⁴ Riksdagsvalet utnyttjas här, snarare än de kommunala valen, för att minska risken för eventuella svårtolkade influenser från fördelningen av röster för olika lokala partier tvärs kommunerna.

¹⁵ Analysresultatet baserar sig på en multipel regressionsanalys med klusterkorrigerade standardfel (som syftar till att kompensera för att observationer inom kommuner inte kan förväntas vara statistiskt oberoende av varandra).

¹⁶ För att överskådligt kunna presentera analysresultatet konstruerade jag en dikotom partisympati variabel. Sverigedemokraternas sympatisörer jämförs här med en kategori innehållande samtliga övriga partiernas sympatisörer. Det bör dock påpekas att resultatet substantiellt sett inte förändras om effekten av partisympati istället analyseras i form av separata kategorier (via en serie dummyvariabler).

¹⁷ Ett metodologiskt problem vid analyser av detta slag är att det är notoriskt svårt att kontrollera för all form av ”selektion” av individer till kontexter, som i detta fall mer precist skulle betyda att andra för utfallsmåttet betydelsefulla egenskaper än de jag har uppmärksammat här också påverkar i vilken typ av kommun man bor (jfr Fritzell och Strömblad 2011).

¹⁸ En berättigad fråga är om det kontextuella sambandet varierar i styrka mellan de båda analyserade kategorierna, varför jag också undersökte förekomsten av en sådan interaktionseffekt. Resultatet härvidlag antyder intressant nog att den positiva kontextuella effekten är starkare i kategorin ”Ej SD-sympatisörer” än bland ”SD-sympatisörer”. Dock kan inte denna effektskill-

nad beläggas statistiskt, utifrån det tillgängliga datamaterialet (med dess begränsade antal Sverigedemokratiska sympatisörer).

Referenser

- Arrow, Kenneth J. (1998): "What has Economics to Say about Racial Discrimination?", *The Journal of Economic Perspectives* 12:91–100.
- Boréus, Kristina (2005). *Diskriminering med ord*. Umeå: Boréa.
- Borevi, Karin och Per Strömblad (2004): "Kategorisering och integration – en introduktion", i Karin Borevi och Per Strömblad, red, *Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag*. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningen. SOU 2004:48. Stockholm: Fritzes,
- Carlsson, Magnus och Dan-Olof Rooth (2007): "Etnisk diskriminering på svensk arbetsmarknad – resultat från ett fältexperiment", *Ekonomisk Debatt*, nr 3/2007.
- Dahlström, Carl och Anders Sundell (2012): "A Losing Gamble. How Mainstream Parties Facilitate Anti-immigrant Party Success", *Electoral Studies* 31:353–363.
- Demker, Marie (2012): "Positiv attityd till invandring trots mobilisering av invandringsmotstånd", i Lennart Weibull, Henrik Oscarsson och Annika Bergström, red, *I framtidens skugga*. Göteborg: Göteborgs universitet, SOM-institutet.
- Demker, Marie (2011): "Framgång för Sverigedemokraterna trots en allt mer flyktinggenerös opinion", i Sören Holmberg, Lennart Weibull och Henrik Oscarsson, red, *Lycksalighetens ö*. Göteborg: Göteborgs universitet, SOM-institutet.
- Esaiasson, Peter och Christina Ribbhagen (2006): *Inför arbetsförmedlaren är vi alla lika? Om etnisk diskriminering på den svenska arbetsmarknaden*. Ds 2006:14. Stockholm: Fritzes.
- Esaiasson, Peter och Anders Westholm (2006): "Deltagandets mekanismer", i Peter Esaiasson och Anders Westholm, red, *Deltagandets mekanismer: Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*. Stockholm: Liber.
- Fritzell, Johan och Per Strömblad (2011): "Segregation och social tillit", i Susanne Alm, Olof Bäckman, Anna Gavanis och Anders Nilsson, red, *Utanförskap*. Stockholm: Dialogos.
- Hagevi, Magnus (2014): "Teknisk rapport: Survey 2012", *SurveyJournalen* 1 (1):59-67.
- Holmberg, Sören (2007): "Sverigedemokrater – vilka är dom och vad vill dom?", i Sören Holmberg och Lennart Weibull, red, *Det nya Sverige*. Göteborg: Göteborgs universitet, SOM-institutet.
- Loxbo, Karl (2010): "The Impact of the Radical Right: Lessons from the Local Level in Sweden, 2002–2006", *Scandinavian Political Studies* 33:295–315.
- Myrberg, Gunnar (2007): *Medlemmar och medborgare. Föreningsdeltagande och politiskt engagemang i det etnifierade samhället*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Nagel, Jack H. (1987): *Participation*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Rydgren, Jens och Patrick Ruth (2011): "Voting for the Radical Right in Swedish Municipalities: Social Marginality and Ethnic Competition?", *Scandinavian Political Studies* 34:202–225.

Sannerstedt, Anders (2013a): "Skånska attityder till flyktingar och mångkulturalism", i Jonas Ohlsson och Annika Bergström, red, *Vanor och attityder i förändring. Samhälle, opinion och medier i Skåne*. Göteborg: Göteborgs universitet, SOM-institutet.

Sannerstedt, Anders (2013b): "Vem älskar Sverigedemokraterna. En undersökning av partiets sympatisörer i Skåne", i Jonas Ohlsson och Annika Bergström, red, *Vanor och attityder i förändring. Samhälle, opinion och medier i Skåne*. Göteborg: Göteborgs universitet, SOM-institutet.

Schildkraut, Deborah J. (2005): "The Rise and Fall of Political Engagement among Latinos: The Role of Identity and Perceptions of Discrimination", *Political Behavior* 27: 285–312.

Sides, John och Jack Citrin (2007): "European Opinion About Immigration: The Role of Identities, Interests and Information", *British Journal of Political Science* 37: 477–504.

SCB 2002. *Personer med utländsk bakgrund. Riktlinjer för redovisning i statistiken*. Meddelanden i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik. Örebro: Statistiska centralbyrån.

SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Svensk författningssamling.

Strömblad, Per (2008): "Att studera segregationens konsekvenser", i Lena Magnusson Turner, red, *Den delade staden*. Umeå: Boréa.

Verba, Sidney, Kay Lehman Schlozman och Henry E. Brady (1995): *Voice and Equality. Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.